

ارزش و اهمیت این کتاب پی بردم. به سرعت متوجه شدم که این کتاب تاکنون مطابق تحقیق علمی چاپ نشده، در صورتی که جای آن را داشته، چه همواره مورد مراجعه محققان و دانشنامه‌نویسان بوده است. این بود که کار را روی این اثر آغاز کردم.

مشکلات دستیابی به نسخ خطی همواره مهمترین مشکل مصححان است. دکتر ویتکام نیز در این راه نخست رنج سفر به مصر را به جان خرید، ولی به زودی متوجه شد که نسخه‌های دارالکتب متأخر و قابل اعتماد نیست. وی سپس با جستجو در تاریخ الادب العربی بروکلمان بیست نسخه را شناخت و سپس در منابع دیگر که یادی از آنها نمی‌کند، تا هفتاد نسخه را پیدا می‌کند. اما گزارش مربوط به نسخه‌شناسی و روش تصحیح خود را به بخش هلندی این کتاب — که در واقع به عربی و هلندی است — احاله می‌دهد.

ویتکام اولین آشنایی خود را با کتاب ابن‌الاکفانی از طریق کتاب الدر النظیم فی احوال العلوم و التعليم می‌داند که عیناً در آن درج شده و آن را نمونه یک سرقت علمی برمی‌شمارد. جالب اینکه مصحح با بیشتر کتابهای ابن‌الاکفانی به همین شکل یعنی از طریق آثار دیگران آشنا شده است. از سوی دیگر، نقل قولهایی که صلاح‌الدین صفدی از این ادیب طیب ذیفنون به تفصیل آورده، تعلق خاطر مصحح محترم را به پرداختن به وی دوچندان می‌کند. از این رو برانگیخته می‌شود تا شرح حال مسوطی از وی و آثارش را که خود پژوهشی مفصل است، در این اثر و البته در قسم هلندی کتاب، درج کند. متن عربی و ترجمه هلندی با نمایه‌های مفصل و تعلیقات متنوع، حجم کتاب را به ۴۶۲ ص رسانده است.

کار ارزشمندی که محقق و نسخه‌شناس هلندی، در بخش دوم از دراسته خود انجام داده است، پیدا کردن بخشهایی از کتابهای مؤلف در لابه‌لای متون دیگر است. فصل دوم مقدمه هلندی به نسخه‌شناسی اختصاص یافته و از میان هفتاد نسخه شناسایی شده، مصحح هفت نسخه را برای مقابله و تحقیق برگزیده است. فصل سوم مقدمه هلندی مختصری است از محتوای کتاب. مؤلف در مقدمه کتاب دربارهٔ تعلیم و تعلم و شروط آن سخن گفته و با طرح مباحثی پیرامون فضیلت دانش‌آموزی و ارج و منزلت علما و ذکر طبقات علوم، مقدمه را به پایان

ارشاد القاصد الی اسنی المقاصد، تألیف محمدبن ابراهیم بن ساعد الانصاری السنجاری معروف به الاکفانی (۷۴۹ق)، تصحیح یان یوست ویتکام، انتشارات ترلوخت، لیدن، ۱۹۸۹م.

در سفری که برای شرکت در سمینار نسخه‌شناسی نسخه‌های خطی فارسی به اتریش به همراه نسخه‌شناسان ایرانی رفته بودیم، دکتر ویتکام کتاب ارشادالقاصد را به من هدیه کردند و من پس از مطالعه بخشهای عربی این کتاب حیقم آمد آن را معرفی نکنم.

این اثر از کتابهای چنددانشی مانند احصاءالعلوم خوارزمی، جامع‌العلوم فخر رازی و نفایس‌الفنون آملی است. مصحح در آغاز مقدمه عربی‌اش بر این کتاب انگیزه خود را در تصحیح اثر چنین می‌گوید: در سال ۱۹۷۱م پژوهشی دربارهٔ منابع کهن تعبیر خواب انجام می‌دادم. وقتی بخش تعبیر رؤیای این اثر را مطالعه می‌کردم به

می‌برد. وی علوم را به یازده علم تقسیم می‌کند. شش علم اصلی یعنی علوم حکمی و نظری — که علم الهی است — و دیگر ریاضیات که مشتمل بر چهار علم هندسه، هیئت، حساب، و موسیقی است و شش علم عملی که سیاست است و اخلاق و تدبیر منزل و دو علم دیگر که موضوعیت ندارد بلکه طریقت دارد و آن منطق است و ادب که این علوم با فروع آنها شصت علم می‌شود که مؤلف به شرح آنها می‌پردازد و در این اثنا از چهارصد کتاب یاد می‌کند.

در فصل ششم از مقدمه هلندی دربارهٔ انتقال مؤلف الدر النظیم از رسالهٔ ابن الاکفانی سخن گفته است، ولی مصحح، به‌رغم کوشش بسیار، نتوانسته مؤلف الدر النظیم را شناسایی کند. در پایان فهرست منابعی را که خود در مقدمه از آنها بهره برده است ذکر می‌کند و در آخر نمونه‌هایی از تصاویر نسخ مورد تحقیق و سپس فهرست اعلام و اماکن و آیات قرآنی مذکور در متن را استخراج کرده است.

حواشی و تعلیقات ارزشمند مصحح قابل استفاده و بسیار سودمند است و امید است در چاپ آینده به انگلیسی یا عربی یا فارسی ترجمه شود تا همگان از تحقیقات گرانبه‌رور و پرفسور ویتکام بهره‌مند شوند.

اکبر ایرانی

نظریهٔ تاریخ ادبیات، محمود فتوحی، تهران، سخن، ۱۳۸۷ ش.

اگرچه پیشینهٔ تاریخ ادبیات‌نویسی در ایران به حدود یکصدسال می‌رسد، اما کمتر از مبانی نظری و بنیادهای فلسفی تاریخ ادبیات سخن رفته است. متأسفانه مجموعهٔ نوشته‌های تئوریک فارسی دربارهٔ نظریهٔ تاریخ ادبی از ده صفحه تجاوز نمی‌کند. اغلب نویسندگان تاریخ ادبیات در ایران تنها به آوردن زندگینامهٔ شاعران و نویسندگان، همراه با نمونه‌ای از شعر یا نوشتهٔ ایشان بسنده کرده و از پرداختن به بنیادهای نظری تاریخ ادبیات سر باز زده‌اند. نویسنده در این کتاب کوشیده است تا حد امکان مسائل عمده در نگارش تاریخ ادبیات را مطرح کند. کتاب در سه فصل تدوین شده که فصل نخست آن به مبانی نظری تاریخ ادبیات اختصاص یافته است. در این

فصل از چستی تاریخ ادبیات، رابطهٔ تاریخ و ادبیات، تطور ادبی و کارکرد گسترهٔ تاریخ ادبی سخن رفته است. همچنین رویکردهای مختلف در نگارش تاریخ ادبیات معرفی شده است. از دیگر مباحثی که در این فصل وجود دارد، دوره‌بندی تاریخ ادبیات، مفهوم دوره‌بندی و بررسی چهار الگوی دوره‌بندی است. این فصل با بحث دربارهٔ مفهوم «معاصر» در تاریخ ادبیات و تحلیل و بررسی رویکردهای گوناگون مورخان ادبی به این مفهوم، به پایان می‌رسد.

فصل دوم در واقع روایت داستان تاریخ ادبیات‌نگاری در ایران است. نویسنده با بررسی سنت پنج سده‌ای تذکره‌نویسی در ایران، معیارهای تاریخ ادبیات‌نگاری را از منظر تذکره‌نویسان بررسی کرده و ارزشها و کاستیهای آنها را برشمرده است. در اینجا او سیر پژوهشهای ایران‌شناسان در زمینهٔ تاریخ ادبیات فارسی و نیز جریان تاریخ ادبیات‌نویسی ایرانیان را پی گرفته و تصویری از جریانهای گوناگون و مبانی و شیوه‌های مختلف مورخان ادبی فارسی ارائه کرده است.

فصل سوم به کتابشناسی تاریخ ادبیات فارسی اختصاص دارد. نویسنده سالشماره‌هایی از تذکره‌نویسی، تاریخ ادبی ایران‌شناسان، تاریخ ادبی وطنی و تاریخ ادبی معاصر به دست داده است که خود به نوعی روند تطور جریان تاریخ ادبیات‌نگاری را در زبان فارسی نشان می‌دهد. در ادامه فهرستی از تذکره‌های چاپی فراهم شده که حدود ۳۵۰ عنوان را در بر دارد. بسیاری از این تذکره‌ها پس از انتشار کتاب تاریخ تذکره‌های فارسی (احمد گلچین معانی، تهران، ۱۳۵۳ ش) به زیور چاپ آراسته شده است. نویسنده این تذکره‌ها را به لحاظ موضوعی تقسیم‌بندی کرده و از رهگذر این ابتکار، تصویر جالبی از جریانهای ادبی و اهداف و مقاصد و ذهنیات تذکره‌نویسان ارائه داده است. در ادامه فهرستی از کتابهای تاریخ ادبی فارسی به زبانهای دیگر فراهم آمده که در نوع خود بدیع و تازه است. در بخش پایانی، «کتابشناسی نظریهٔ تاریخ ادبی»، تدوین خوزه آنجل گارسیا لاندآ آمده است که مشتمل بر ۱۴۵ کتاب و مقاله در مسائل نظری تاریخ ادبی و نقد به زبانهای اروپایی است و برای پژوهندگان این حوزه مفید و سودمند است.

سلمان ساکت

پژوهشهای تاریخی ترکی-ایرانی سده‌های میانی مجموعه مقالات عثمان غازی اوزگودنلی، استاد دانشگاه مرمره است که پیشتر در سالهای ۱۹۹۹ تا ۲۰۰۵ به صورت مقاله در نشریات، کتاب‌ها و دائرةالمعارف‌ها به زبان ترکی منتشر شده بودند. در این مقالات عثمان غازی تاریخ ایران در دوره حکومت‌های ترکی (از سلجوقی تا تیموری) و روابط متقابل صفوی-عثمانی را مورد بررسی قرار داده است. پس از پیشگفتار، کتاب شامل یک مقدمه و چهار بخش است:

مقدمه با عنوان «ایران سده‌های میانه: زمان و مکان»، به «از استیلای عرب تا سلجوقیان»، «نخستین خاندانهای ایرانی»، و «حاکمیت صحرانوردان بر ایران» پرداخته است.

بخش نخست با عنوان «ایران سلجوقی» شامل پنج فصل (مقاله) است: دولت مرکزی در نظام اولوش؛ شکل‌گیری تلقی دولت سلجوقی؛ برخی ملاحظات دربارهٔ مناسبات حاکمیت در میان سلجوقیان بر اساس سکه‌های نویافته؛ مسئله تاریخ مرگ چغری بیک بر اساس سکه‌های سلجوق؛ نکته‌ای مهم در مناسبت سلجوقیان و خلافت؛ مسئله قتل خلیفه مسترشد؛ حبسیه‌های دوره زنونوی و سلجوقی.

بخش دوم با عنوان «ایران مغولی» هفت فصل (مقاله) دارد: مغولان؛ نهاد خیریه و فرهنگی تبریز در سده ۱۴م/ق: شب غازی (غازانیه)؛ شهر نمونه ایلخانی؛ وظایف، مخارج و کارکردهای ربع رشیدی؛ یکی از منشآت ناشناخته عصر ایلخانی: رساله صاحبیه؛ چهار یرلیغ از ابوسعید ایلخان؛ کشفی در یکی از منابع تاریخی عصر ایلخانان: تاریخ و صاف به خط مؤلف؛ نخستین فرمان فارسی ایلخانان.

بخش سوم با عنوان «ایران صفوی-عثمانی (سده‌های ۱۴ تا ۱۷م/ق تا ۸ تا ۱۱ق)» دارای چهار فصل (مقاله) است: ایران تحت تصرف عثمانی، یک: تاریخ آذربایجان و غرب ایران در سایه دفاتر تحریر عثمانی؛ تقسیمات اداری و جغرافیایی؛ کتابهای مقبره شیخ صفی‌الدین اردبیلی؛ برخی ملاحظات در نسخه‌های خطی فارسی

در کتابخانه‌های استانبول؛ نسخه‌های خطی فارسی در کتابخانه‌های استانبول.

بخش چهارم با عنوان «جغرافیای تاریخی ایران (سده‌های ۱۳ تا ۲۰م/ق تا ۷ تا ۱۴ق)» سه فصل (مقاله) را دربر می‌گیرد: کالبدشناسی یکی از شهرهای ایرانی سده‌های میانی: اصفهانی (۶۵۰ تا ۱۵۰۰م)؛ شهری ویرانه از سده‌های میانی: مرو ۳: ماوراءالنهر.

از مقالات مجموعه حاضر تنها چهار مقاله (دو مقاله در ایران و دو مقاله در ترکیه) به زبان فارسی منتشر شده است. نخست مقاله «نخستین فرمان فارسی ایلخانان» که عیناً از مقاله فارسی این نویسنده (منتشره در وقف، میراث جاویدان، ش ۲۹، بهار ۱۳۷۹) به ترکی ترجمه شده است، و دوم «کشفی در یکی از منابع تاریخی عصر ایلخانان: تاریخ و صاف به خط مؤلف» که خلاصه‌ای از آن با عنوان «نسخه‌ای از تاریخ و صاف به خط مؤلف و مهر کتابخانه ربع رشیدی» در نامه بهارستان، ش ۷ و ۸، ۱۳۸۲ش، منتشر شده بود. مقاله «کالبد شناسی یکی از شهرهای ایرانی سده‌های میانی: اصفهانی (۶۵۰ تا ۱۵۰۰م)» در نشریه پیام آشنا (چاپ رایزنی فرهنگی ایران در ترکیه) سال ۲۰۰۳م، و «برخی ملاحظات در نسخه‌های خطی فارسی در کتابخانه‌های استانبول» هم در همان نشریه در سال ۲۰۰۴م منتشر شد. مقاله «نسخه‌های خطی فارسی در کتابخانه‌های استانبول» هم در واقع ترجمه و تکمیل مقاله «۵۵۵ نسخه فارسی تاریخ در کتابخانه‌های استانبول» نوشته استاد ایرج افشار (منتشره در نامه بهارستان، ش ۱، ۱۳۷۹ش) است که تعداد نسخه‌ها را به ۶۹۲ نسخه رسانده است. این مقاله چهار نام فلیکس تاور، ایرج افشار، عثمانی غازی اوزگودنلی، و عبدالقادر اردوغان را بر بالای خود دارد.

عثمان غازی پژوهشگری دقیق و نکته‌سنج است که فارسی را به خوبی می‌گوید و می‌فهمد و البته کمتر می‌نویسد. تسلط او بر منابع و پژوهشهای فارسی و ترکی، و آخرین پژوهشهای اروپایی، آشنایی او با باستانشناسی و سکه‌شناسی، دسترسی به منابع بسیار ارزشمند کتابخانه‌های ایران و ترکیه، آشنایی با خطوط قدیم اسلامی و خط سیاق، او را قادر ساخته است به بهترین وجه از مواد خام استفاده کرده، آثاری ارزشمند تولید کند. همه مقالات او ارزش ترجمه دارد و امیدوارم

چنین شود. او در آغاز کتاب از یاریگران خود در تهیه این مقالات و پژوهشهای ایرانشناسی دیگر در ده سال گذشته تشکر کرده است.

محسن جعفری مذهب

حماسه، جلال خالقی مطلق، تهران، مرکز دائرةالمعارف بزرگ اسلامی، چاپ اول، ۱۳۸۶ش، ۲۱۴ص.

دکتر جلال خالقی مطلق در این کتاب با استفاده از روش پدیدارشناسی، به بررسی شعر پهلوانی پرداخته است. این اثر شامل چکیده‌ای از نظریات سی. ام. بورا است که در کتابی پر حجم با نام شعر پهلوانی مطرح شده است. بورا در کتاب خود تنها سه بار از شاهنامه یاد کرده؛ دلیل این امر شاید آن باشد که بنیاد فرضیه‌های او بر حماسه‌های گفتاری- بدیهی استوار است، اما شاهنامه حماسه‌ای نوشتاری است. خالقی مطلق در این اثر، از نقل بیشتر مثالهای مورد استناد بورا چشم پوشیده و در عوض از همخوانی یا تضاد آرای او با حماسه‌های ایرانی سخن گفته است.

در آغاز کتاب تعریف حماسه و ویژگیهای این نوع ادبی ارائه می‌شود و به تفاوت حماسه‌های شمنی، که دارای بینشی جادو مرکزند، با حماسه‌های راستین، که بر اساس بینشی مردم‌مرکز پدید آمده‌اند، اشاره می‌شود. نویسنده حماسه را نتیجه تکامل اشعار شمنی - جادویی، مدحی و رثایی می‌داند؛ بنابراین با ذکر نمونه‌هایی، به تحلیل این مطلب می‌پردازد.

در ادامه از موضوعات حماسی، خصایص پهلوانان که عبارت‌اند از خارق‌العاده بودن، مهارت، میهن‌پرستی و دین‌گرایی و همچنین از توصیفهای حماسی سخن می‌رود. افزون بر این، در باب تفاوت حماسه‌های گفتاری - بدیهی با حماسه‌های نوشتاری بحثهایی مطرح می‌گردد؛ به نظر مؤلف، بهترین شیوه در بخش‌بندی حماسه‌های جهان، تقسیم آنها به دو دسته نوشتاری و گفتاری است. از دید وی، وجود عبارات قالبی و تکراری از نشانه‌های

حماسه‌های گفتاری است. نفوذ چنین عناصری در شاهنامه، که حماسه‌ای نوشتاری است، جنبه عام ندارد و نتیجه بی‌امانتی کاتبان، حجم فراوان شاهنامه و پایبندی به وزن و قافیه و صنایع شعری است.

بخشهایی از کتاب نیز به زبان حماسی، الگوها و شیوه‌های بدییه‌سرایی، تشبیهات حماسی، چگونگی آغاز داستانهای حماسی، ساختار حماسه و تناقضات آن و حجم حماسه اختصاص می‌یابد.

همچنین خالقی مطلق از گوسانها یا بدییه‌سرایان و خنیاگران ایرانی سخنی می‌گوید و سپس به شیوه نقد جامعه‌شناسیک، شعر حماسی را به سه نوع بدوی، توده‌ای و اشرافی تقسیم می‌کند و پس از ذکر نمونه‌های هر یک از این انواع، به بیان تفاوت‌های آنها می‌پردازد و نقش زن را در این سه نوع حماسی برمی‌رسد. کتاب با مطالبی در باب ارتباط حماسه و تاریخ، زوال شعر حماسی و تحول آن به رمانس پایان می‌یابد.

نویسنده در این کتاب، حماسه‌های نوشتاری و به ویژه شاهنامه را در تقابل با حماسه‌های گفتاری - بدیهی مورد بررسی می‌دهد و به طور مستقل به پدیدارشناسی حماسه‌های نوشتاری نمی‌پردازد. علاوه بر این، بیشتر توجه وی معطوف به شاهنامه است و از سایر حماسه‌های ایرانی به‌ندرت یاد می‌کند. بحثهای که در فصل دهم درباره حماسه‌های ملل گوناگون مطرح شده و نکاتی که در فصل پانزدهم در مورد حماسه‌های پهلوانی، تاریخی و دینی و رمانسهای فارسی آمده، تا حدی تکراری است؛ نظیر چنین اطلاعاتی را در کتابهای تاریخ ادبیات و آثار مربوط به حماسه‌سرایی می‌توان یافت. در فصلهای پایانی از حماسه‌های منتور ایران پیش و پس از اسلام سخن می‌رود، در صورتی که این کتاب به تحلیل شعر حماسی اختصاص یافته بود. در انتهای اثر فهرست منابع نیامده است، اما نمایه راهنما به چشم می‌خورد.

سید محمد صاحبی

پایان‌نامه‌های تصحیح خطی دانشگاه اصفهان

قسمت دوم: پایان‌نامه‌های کارشناسی ارشد

یوسف اسماعیل‌زاده

۱. توانگر راد، محمد مهدی؛ تصحیح دیوان فریدالدین احوّل، استاد راهنما؛ دکتر محمد فشارکی، استاد مشاور؛ سید احمد قاضی‌عسگر، شماره ثبت رساله: ۲۵۴۷، ۱۳۷۵ش، ۳۸۷ص.

مقدمه: صفحه یک تا سی و پنج. دیوان شامل قصاید، غزلیات، ترکیب‌بند، رباعی است. پیوست‌ها نیز دربردارنده لغات و ترکیبات، کنایات، امثال و حکم، آیات، احادیث و اعلام است. مصحح از نسخه‌های ۴۹۵۵ آستان قدس، ۵۳۰۷ ملک، ۹۳۲۸ آستان قدس، ۵۶۲ مجلس، میکروفیلم شماره ۹۹ بریتانیا به شماره ۷۸۵، ۷۸۶، ۱۳۳۴ و ۱۳۳۳ کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران در تصحیح خویش بهره گرفته است.

۲. توکلی، نسرین؛ تصحیح و شرح سبحة‌الابرار جامی، استاد راهنما؛ دکتر مهدی نوریان، استاد مشاور؛ دکتر مهدی دهباشی، شماره ثبت رساله: ۲۵۴۸، ۱۳۷۶ش، ۶۰۲ص.

مقدمه: صفحه یک تا شانزده. شرح مباحث لغوی، اصطلاحات عرفانی، کلامی، نجومی، مآخذ برخی از حکایات، آیات و احادیث، تلمیحات، اقوال راویان، فهارس آیات و احادیث، امثال و حکم و کشف الابیات از دیگر بخش‌های این رساله است. در تصحیح از نسخه لنینگراد با شماره ۱۶۰۵، نسخه ۲۵۴۱ مجلس و نسخه شخصی یدالله بابایی و نسخه چاپی مدرس گیلانی استفاده شده است.

۳. بهزادیان، سیده مژگان؛ تصحیح و تحشیه ریاض الملوک فی ریاضات السلوک، تألیف نظام شامی، استاد راهنما؛ دکتر طاهره خوشحال، استاد مشاور؛ دکتر عبدالغنی ایروانی‌زاده، شماره ثبت رساله: ۲۵۵۰، ۱۳۷۶ش، ۲۲۱ص.

مقدمه صفحه یک تا بیست. باب اول در تفویض و نتایج آن، باب دوم در تأسی و فواید آن.

فهرست‌ها شامل: آیات، احادیث، امثال و حکم،

اشعار عربی، فهرست موضوعی.

نسخ مورد استفاده: نسخه شماره ۲۵۵۷ دانشگاه تهران، نسخه ۲۸۹۷ ملک، نسخه ۱۳۵۷ دانشگاه تهران، نسخه ۱۲۸۰ کتابخانه ملی.

۴. احمدی دارانی، علی اکبر؛ تحفة الملوک، تألیف علی بن ابی حفص بن فقیه محمود اصفهانی، استاد راهنما؛ دکتر مهدی نوریان، استاد مشاور؛ دکتر اسحاق طغیانی، شماره ثبت رساله: ۲۵۵۳، ۱۳۷۷ش، ۲۰۵ص.

اثری از قرن ششم، و در پانزده باب. این کتاب در سال ۱۳۱۷ش در چاپخانه مجلس منتشر شده است. یادداشت‌ها، واژه‌نامه، فهرست‌ها، روایت‌ها و عبارات‌های عربی، ابیات عربی نیز در پایان آمده است. نسخ زیر از تحفة الملوک موجود است:

فیلم ۱۳۲ کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران از کتابخانه ایاصوفیا و عکس شماره ۱۸۴، فیلم نسخه کتابخانه بریتانیا به شماره ۷۱۷ و عکسی ۳۱۷۸ دانشگاه تهران، فیلم نسخه سعید نفیسی به شماره ۲۶۴۴ دانشگاه تهران، فیلم ۱۵۷۶ دانشگاه تهران از نسخه نخجوانی، فیلم ۴۸۵۴ مجلس، و نسخه ۵۷۳۵ آستان قدس.

۵. قربان‌پور آرانی، حسین؛ مقدمه، تصحیح و تعلیقات مثنوی نقش بدیع، اثر غزالی مشهدی، استاد راهنما؛ دکتر مهدی نوریان، استاد مشاور؛ سید احمد قاضی‌عسگر، شماره ثبت رساله: ۲۵۵۴، ۱۳۷۷ش، ۱۶۸ص.

مقدمه: صفحه یک تا بیست و شش. توضیحات، فهرست نام‌ها، آیات، احادیث، سخنان مشایخ، امثال و حکم، اعلام بخش‌های دیگر رساله را تشکیل می‌دهند. مصحح از نسخه شماره ۴۶۲ کاخ گلستان، نسخه ۲۶۶۵ مجلس، فیلم ۱۰۲۱ و عکسی ۳۸۵۲ و مجموعه ۳۴۲۴ دانشگاه تهران استفاده نموده است.

۶. جعفرپور، علیرضا؛ تصحیح انتقادی دیوان غزلیات صافی اصفهانی (ر-ی)، استاد راهنما؛ دکتر محمد فشارکی، استاد مشاور؛ دکتر مرتضی هاشمی، شماره ثبت رساله: ۲۵۵۶، ۱۳۷۷ش، ۳۷۱ص.

سید جعفر بن محمد امین حسینی مرعشی اصفهانی، مشهور به میرزا جعفر و متخلص به صافی از شاعران و

ادبای قرن دوازدهم است. تصحیح بر اساس نسخ خطی ملک به شماره ۴۷۰۴ و ۵۵۳۸، مجلس به شماره ۱۰۰۹ صورت گرفته است.

۷. وطن خواه، فرحناز؛ تصحیح صحیفه اولی از کتاب مخزن الانشاء واعظ کاشفی سبزواری، استاد راهنما: دکتر جمشید مظاهری، استاد مشاور: دکتر مهدی نوریان، شماره ثبت رساله: ۲۵۵۷، ۱۳۷۷ش، ۴۰۷ص.

این کتاب در سال ۹۰۷ ق در یک مقدمه، سه صحیفه و یک خاتمه نگارش یافته است. صحیفه اول در خطابیات، صحیفه ثانیه در جوابیات، صحیفه ثالثه در احوال ضروری و خاتمه در اثبات بعضی مناقب است. رساله دربردارنده نسخه بدلها، فهرست آیات و احادیث، امثال، اقوال، مصاربع عربی و فارسی، اشخاص، امکنه، مشاغل و مناصب است. نسخ مورد استفاده عبارت‌اند از: فیلم ۹۰۷ کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران و نسخه مورخ ۹۴۸ق مجلس.

۸. نصیری، محمد؛ تصحیح کتاب شرح مثنوی، استاد راهنما: دکتر مهدی نوریان، استاد مشاور: دکتر مهدی دهباشی، شماره ثبت رساله: ۲۵۱۹، ۱۳۷۴ش، ۲۶۱ص.

این اثر، شرح بر بخشی از دفتر ششم مثنوی است که در ۹۸۱ق نگارش آن به پایان رسیده است. گویا شارح — که نامش معلوم نیست — هر شش دفتر را شرح کرده بود. شارح کلیه شروع مثنوی را در زمان خود دیده و نسخه بدلها را هم مشخص نموده است. وی ابتدا لغات مشکل را معنی کرده و سپس به شرح و معنی ابیات پرداخته است.

فهرست‌های آیات و احادیث، اقوال بزرگان، حکایات، اعلام، اشعار فارسی و عربی، اصطلاحات، لغات ترکی، مثلها، و نسخه بدل نیز فراهم شده است.

۹. مهدی‌زاده، علیرضا؛ تصحیح و شرح یوسف و زلیخای جامی، استاد راهنما: دکتر مهدی نوریان، استاد مشاور: دکتر محمد فشارکی، شماره ثبت رساله: ۲۵۳۰، ۱۳۷۵ش، ۴۶۸ص.

این متن بر اساس فیلم ۱۰۶۲ کتابخانه مرکزی دانشگاه

تهران (اصل در آکادمی علوم لنینگراد با شماره ۲۰۴ d(۱۶۰۵)، نسخه ۱۳۳۵ کتابخانه ملی، فیلم ۹۷۰ دانشگاه تهران (اصل در ایاصوفیا با شماره ۴۲۰۹)، نسخه ۳۰۹۷ مجلس، نسخه شخصی بابایی و نسخه چاپی مرتضی مدرس گیلانی تصحیح شده است. شرح مشکلات، فهارس احادیث، اعلام، مکان‌ها، واژه‌ها و ترکیبات و امثال و حکم نیز از قسمت‌های دیگر این رساله است.

۱۰. کیانپور قهفرخی، سعید؛ احیاء، تصحیح و شرح مثنوی سروش‌نامه آصف قهفرخی، استاد راهنما: دکتر جمشید مظاهری، استاد مشاور: دکتر محمد فشارکی، شماره ثبت رساله: ۲۵۳۲، ۱۳۷۶ش.

میرزا علی محمد مشهور به کربلایی میرزا، متخلص به آصف به سال ۱۲۷۳ق در قهفرخ (فرخشهر کنونی) از امال چهار محال و بختیاری متولد شد و در ۱۳۲۸ق درگذشت. از آثار او می‌توان به دیوان اشعار، مطایبه‌نامه، سروش‌نامه و بیان الحق اشاره کرد. سروش‌نامه از ماه فروردین آغاز می‌شود و به ماه اسفند خاتمه می‌یابد و در هر ماه به سرگذشت پیامبری پرداخته شده است.

مقدمه: صفحه یک تا شصت و پنج. مباحثی چون ادبیات عامیانه، ادبیات رسمی، سابقه فرهنگی فرخشهر، زندگی‌نامه آصف، پیشه، معلومات، مذهب، طریقت، آثار، شیوه سخن‌سرایی شاعر، اختصاصات سروش‌نامه، تأثیرپذیری از احادیث و روایات اسلامی، صنایع ادبی، معاصرین آصف، تأثیر از گذشتگان، منابع سروش‌نامه و معرفی نسخ در مقدمه مطرح شده است. تعلیقات شامل اختلاف نسخه، یادداشت‌ها، فهرست لغات و تعبیرات، است. مصحح متن را بر اساس نسخه آ (شانزده برگ)، ب (هفت برگ)، ج (یک برگ)، د (نه برگ)، هـ (۱۶۸ برگ) تصحیح کرده است.

۱۱. روضاتیان، مریم؛ تصحیح رساله بیان بدیع میرزا ابوطالب فندرسکی، استاد راهنما: دکتر محمد فشارکی، استاد مشاور: دکتر علی اصغر میرباقری فرد، شماره ثبت رساله: ۲۵۳۵، ۱۳۷۵ش، ۱۷۵ص.

متن شامل تحمیدیه، مقدمه، مقاله اول در باب تشبیه، فصل دوم در باب استعاره، فصل سوم در باب کنایه، مقاله ثانیه در بدیع و خاتمه در سرقات و اقتباس است. فصلی

نجات‌نامه، استاد راهنما: دکتر جمشید مظاهری، استاد مشاور: دکتر محمد فشارکی، شماره ثبت رساله: ۲۵۸۰، ۱۳۷۹ش، ۲۴۱ص.

مقدمه: از صفحه یک تا چهل و سه. در بخش سوم رساله، تعلیقات، یادداشت‌ها، معنی لغات و در بخش چهارم، فهارس ذکر گردیده است. نسخه منحصر به فرد بوده است که اصل آن در کتابخانه نفیس پاشای ترکیه با شماره ۳۲۸ نگهداری می‌شود و مصحح از میکروفیلم آن به شماره ۵۸۶ و عکس ۱۱۴۸ استفاده نموده است.

۱۶. اسحاقیان درچه، مهدی؛ تصحیح دیوان اشعار شرف‌جهان قزوینی، استاد راهنما: دکتر مرتضی هاشمی، استاد مشاور: دکتر بدیع‌الله دبیری‌نژاد، شماره ثبت رساله: ۲۵۸، ۱۳۷۸ش، ۲۱۳ص.

مقدمه: از صفحه یک تا سی و نه. شرف‌جهان قزوینی از شاعران وقوعی در ۹۶۸ ق، بدرود حیات گفته است. از او ۱۸۰۰ بیت باقی مانده است. نسخ مورد استفاده: نسخه شماره ۶۵۱ کتابخانه ملی، نسخه ۲۹۰۸ مجلس، نسخه ۵۲۸۱ ملک، نسخه ۹۸۱۴ موزه بریتانیا و نسخه ۷۵۴۲/۱ کتابخانه بنگال.

۱۷. زهره‌وند، فاطمه؛ تصحیح و تحشیه ریاض الملوك فی ریاضات السلوك، تألیف نظام شامی، استادان راهنما: دکتر اسحاق طغیانی و دکتر عبدالغنی ایروانی‌زاده، استاد مشاور: دکتر مهدی نوریان، شماره ثبت رساله: ۲۵۸۵، ۱۳۷۸ش، ۲۷۱ص.

این رساله تصحیح باب سوم، چهارم و پنجم نسخه می‌باشد. مصحح در پایان فهارسی نیز افزوده است.

۱۸. دلیران فیروز، حسین؛ مقدمه، تصحیح و تحشیه دیوان میرزا عبدالله عشق و میرزا داوود اصفهانی، استاد راهنما: دکتر جمشید مظاهری، استاد مشاور: دکتر مرتضی هاشمی، شماره ثبت رساله: ۲۶۰۶، ۱۳۸۰ش، ۲۷۸ص.

مقدمه: از صفحه دو تا بیست و نه. میرزا داوود و میرزا عبدالله از شاعران اواخر دوره صفوی‌اند. میرزا عبدالله فرزند میرزا محمد، از سادات مرعشی‌مازندران است. نسب‌نامه آنان در کتاب مجمع‌التواریخ محمد خلیل

از خاتمه به بیان حسن ابتدا و تخلص و انتها اختصاص داده شده است. این نسخه، ترجمه‌گونه‌ای است از بخش بیان و بدیع مطول تفتازانی. نسخ آن عبارت‌اند از: نسخه ۱۰۹۹ ملک، نسخه ۱۱۳ مجلس و نسخه شخصی مصحح.

۱۲. مشهدی‌پور، فاطمه؛ تصحیح کتاب محبوب الصدیقین، تألیف پیر جمالی اردستانی، استاد راهنما: دکتر اسحاق طغیانی، استاد مشاور: دکتر غلامحسین شریفی، شماره ثبت رساله: ۲۵۳۹، ۱۳۷۶ش، ۲۸۹ص. مقدمه: از صفحه یک تا شانزده. محبوب‌الصدیقین مثنوی‌ای است عرفانی و نسخه‌های آن عبارت‌اند از: نسخه ۱۱۳۲ مجلس و نسخه ۵۹۳۵ ملک.

۱۳. شاوردی، نسرین؛ تصحیح و شرح چهل مجلس شیخ حسین خوارزمی، استاد راهنما: دکتر طاهره خوشحال، استاد مشاور: دکتر مهدی دهباشی، شماره ثبت رساله: ۲۵۴۰، ۱۳۷۶ش، ۱۴۵ص.

این نسخه متعلق به قرن دهم است. شیخ کمال‌الدین حسین خوارزمی، فرزند شیخ شهاب‌الدین حسین از متأخران سلسله همدانی به شمار می‌رود. از تاریخ ولادت او اطلاعی در دست نیست. با توجه به ماده تاریخ موجود در خزینه الاصفیا، احتمالاً باید ۸۹۷ق باشد. وفات او را بیشتر منابع ۹۵۸ق نوشته‌اند. نسخه مورد استفاده منحصر به فرد بوده است.

۱۴. محمدی، ملک‌ناز؛ تصحیح دیوان ولی دشت‌بیاضی، استاد راهنما: دکتر مهدی نوریان، استاد مشاور: دکتر محمد فشارکی، شماره ثبت رساله: ۲۵۷۶، ۱۳۷۸ش، ۲۹۶ص.

مقدمه: از صفحه یک تا بیست و نه. متن شامل قصاید، غزلیات، ترکیب‌بند، مثنوی و رباعی است. مصحح فهارس لغات و ترکیبات، موضوعی نیز فراهم نموده است. تصحیح بر اساس نسخ کتابخانه ملک به تاریخ ۱۲۶۱، آستان قدس رضوی مورخ ۱۰۲۶ و مدرسه سپهسالار مورخ ۱۲۰۵ صورت پذیرفته است.

۱۵. هراتیان، اکرم؛ تصحیح و تحشیه خردنامه و منتخب

مرعشی و زبور آل داوود تألیف هاشم میرزا مذکور است. ولادت میرزا عبدالله در سال ۱۰۴۲ ق بوده است. از آثار میرزا عبدالله: مسافرت‌نامه به تقلید از تحفة‌العراقین خاقانی و فتوح الحرمین محیی‌الدین لاری، در بحر هزج مسدس محذوف در ۲۰۱۶ بیت؛ نمکدان دین در توصیف مجلسی که در حضور شاه سلطان حسین تشکیل شده است در ۱۸۲ بیت در بحر سریع مسدس مطوی؛ زبور العاشقین در توصیف سراپای محبوب در بحر هزج در ۱۷۲ بیت. دیوان میرزا عبدالله دربردارنده قصاید، غزلیات، ترکیب‌بند، و قطعه است.

مثنوی «سلطان الانساب» در شرح حال اجداد شاه سلطان حسین از میرزا داوود است. تعلیقات و فهارس نیز به متن افزوده شده است.

نسخه مثنوی میرزا داوود در کتابخانه مدرسه عالی شهید مطهری و دیوان میرزا عبدالله در کتابخانه ملک به شماره ۴۸۲۲ موجود است و نسخه دیگری از آن در اختیار استاد محمد قهرمان می‌باشد. نسخه مثنوی سلطان الانساب به شماره ۲۳۵۴ در کتابخانه ملی و بخشی از مثنوی زبور العاشقین در جنگ بدیعیه به شماره ۳۷۱۹ کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران قرار دارد.

۱۹. کوثری‌نیا، نسرین، تصحیح مثنوی خسرو و شیرین، تألیف میرزا جعفر قزوینی ملقب به آصف خان، استاد راهنما: دکتر مرتضی هاشمی، استاد مشاور: دکتر طاهره خوشحال، شماره ثبت رساله: ۲۶۱۹، ۱۳۸۱ش، ۱۸۶ص.

آصف خان (۱۰۲۱-۹۵۸ق) از شاعران دربار گورکانی است. از تألیفات دیگر او تذکره آصف‌خانی، تاریخ الفی و دیوان اشعار را می‌توان نام برد. جهانگیر از خسرو و شیرین آصف‌خان با عنوان «سوزنامه» یاد کرده است. اوحدی نیز در عرفات العاشقین بدین مثنوی اشاره کرده است و آن را «فرهاد و شیرین» خوانده است. این مثنوی در ۲۲۵۰ بیت در بحر هزج مسدس محذوف، به جهانگیر تقدیم شده است.

در مقدمه به احوال شاعر، اوضاع اجتماعی و ادبی ایران و هند، مذهب، وفات، مدفن، فرزندان، آثار شاعر، نظیره‌گویی، مقایسه با خسرو و شیرین نظامی و شیرین و خسرو امیر خسرو دهلوی، اشاره شده است. مصحح در

تصحیح خویش از سه نسخه بادلیان (میکروفیلم ۱۰۱۶)، کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران (۲۲۱۰ بیت)، نسخه ملک به شماره ۳۸۴۴/۲۷ (۸۵۰ بیت)، نسخه دانشگاه تهران (۹۵۴ بیت) استفاده نموده است. یادآوری می‌گردد که نسخ دیگری از این مثنوی در لاهور و بریتانیا موجود است.

۲۰. نیکبخت نصرآبادی، اعظم؛ مقدمه، تصحیح منظومه خزاین الفواید، تألیف مجذوب تبریزی، استاد راهنما: دکتر جمشید مظاهری، استاد مشاور: دکتر اسحاق طغیانی، شماره ثبت رساله: جلد اول ۲۶۲۲، جلد دوم ۲۶۲۳، ۱۳۸۱ش، ۳۴۹ص.

مقدمه شامل شرح احوال و آثار مجذوب تبریزی، زندگی و حیات علمی، مذهب، مباحث کلامی و تاریخ مرگ شاعر. شرف‌الدین محمدبن محمدرضا تبریزی متخلص به مجذوب، از ادبای قرن یازدهم است. از آثار او می‌توان شاهراه نجات، تأییدات، مسلک النجات، منهاج الحقایق را نام برد. خزائن الفواید منظومه‌ای است در حدود نه‌هزار بیت به بحر هزج مسدس اخرب مکفوف در توحید، نبوت، مدح ائمه اثنی عشری و مطالب عقیدتی شیعی. از این منظومه بالغ بر پانزده نسخه موجود است که مصحح بر مبنای سه نسخه کتابخانه ملی تبریز به شماره ۲۵۴۷ و کتابخانه مجلس به شماره‌های ۹۱۴۹ و ۱۳۴۹۴ متن را تصحیح نموده است.

نسخ دیگر: کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران به شماره ۳۰۰۶، ۵۹۸۹، ۶۰۵۳؛ مجلس به شماره ۱۳۴۶۸ و ۱۱۷۳؛ ملک به شماره‌های ۴۷۶۱، ۴۸۰۲، ۵۴۷۳.

آستان قدس رضوی به شماره ۹۸۰۶؛ کتابخانه گنج‌بخش به شماره ۱۲۶۵ و کتابخانه بریتانیا به شماره ۶۳۱۳.or.

۲۱. سلیمی، حسین؛ مقدمه و تصحیح دیوان اشعار گلزار و سفرنامه حج حسین صافی جمی (تذکره المجالسین)، استاد راهنما: دکتر محمود براتی، استاد مشاور: دکتر اسحاق طغیانی، شماره ثبت رساله: ۲۶۲۶، ۱۳۸۲ش.

مقدمه: صفحه یک تا هشتاد. صافی جمی از شاعران دوره مشروطیت و اهل بوشهر

است. در ۱۳۰۹ق ولادت و در ۱۳۱۱ش وفات یافت. نسخه منحصر به فرد بوده است. بخش اول گلزار (طیاریه) بخش دوم تذکره المجالس است.

۲۲. نجفی نسیانی، نفیسه؛ تصحیح دیوان ملا رجبعلی واحد تبریزی، استاد راهنما: دکتر محمد فشارکی، استاد مشاور: دکتر مرتضی هاشمی، شماره ثبت رساله: ۲۶۳۴، ۱۳۸۲ش، ۴۰۲ص.

ملا رجبعلی واحد تبریزی از حکما و فلاسفه سده یازدهم هجری است. از آثار او می توان به اثبات واجب، کتاب فی الحکمه، تفسیر آیه الکرسی، المعارف الالهیه اشاره کرد. دیوان او در حدود ۶۴۰۰ بیت است. تنها نسخه آن در کتابخانه مجلس به شماره ۹۵ موجود است.

در مقدمه به زندگی شاعر، سبک هندی، مکتب فلسفی اصفهان، شاگردان و اساتید واحد و شیوه شاعری او اشاره شده است. در پایان نیز فهرس امثال و حکم، اوزان و بحور، ترکیبات عربی، لغات و ترکیبات مشکل و اعلام، فراهم آمده است.

۲۳. فولادی نژاد، نفیسه؛ مقدمه و تصحیح غزلیات صادقی کتابدار، استاد راهنما: دکتر مهدی نوریان، استاد مشاور: دکتر جمشید مظاهری، شماره ثبت رساله: ۲۶۳۵، ۱۳۸۲ش، ۲۹۷ص.

صادق بیگ از ادبای قرن های دهم و یازدهم هجری از ایل خدابنده لو. در ۹۴۰ق در تبریز ولادت یافت. در زمان شاه عباس کبیر منصب کتابداری داشت و در سال ۱۰۱۷ یا ۱۰۱۸ق وفات یافت. برخی از آثار او عبارت اند از: تذکره مجمع الخواص، مثنوی «قانون الصور»، زبده الکلام، فتحنامه عباس نامدار، شرح حال، مثنوی سعد و سعید، دیوان غزل فارسی، سهو اللسان.

تنها نسخه غزلیات او در کتابخانه ملی تبریز به شماره ۳۶۱۶ موجود است. در مقدمه رساله مطالبی پیرامون اوضاع سیاسی و اجتماعی و ادبی، نام و نسب، اخلاق، مذهب، وفات صادقی و ویژگی های شعری او، مکتب وقوع و واسوخت ذکر شده است.

۲۴. صیادی، احمدرضا؛ تصحیح و شرح سی قصیده

از سنائی غزنوی، بر اساس قدیم ترین نسخه، استاد راهنما: دکتر علی اصغر میرباقری فرد، استاد مشاور: دکتر اسحاق طغیانی، شماره ثبت رساله: ۲۶۵۷، ۱۳۸۴ش، ۲۷۲ص.

مقدمه: از صفحه یک تا بیست.

این تصحیح بر مبنای نسخه شماره ۲۳۵۳ کتابخانه ملی صورت گرفت است. دکتر مهدی محقق در سال ۱۳۴۱ش در مجله راهنمای کتاب این نسخه را معرفی نموده اند. این نسخه قدیمی تر از نسخه کابل است. در این نسخه، اشعار به ده باب تقسیم شده است. مصحح، فهرس آیات و احادیث، بحور عروضی، فهرست عام، مفردات و ترکیبات و اصطلاحات علوم را نیز فراهم کرده است.

۲۵. ضیائی حبیب آبادی، فرزاد؛ مقدمه نویسی، تصحیح و توضیح بحر الفراسه، تألیف عبیدالله خویشگی چشتی، استاد راهنما: دکتر جمشید مظاهری، استاد مشاور: دکتر مهدی نوریان، شماره ثبت رساله: ۲۶۸، ۱۳۸۴ش، ۲۳۱ص.

از عبیدالله خویشگی چشتی، از دانشمندان قرن یازدهم بیش از ۵۷ اثر به جا مانده است. او از جمله به شرح دیوان حافظ پرداخته است. نام این اثر او در اصل، بحر الفراسه الالفاظ فی شرح دیوان حافظ است. او در این کتاب، ۳۶ غزل را شرح و معنی و آن را به شاهجهان تقدیم کرده است.

در این تصحیح از دو نسخه مجلس به شماره های ۱۱۱۰ و ۱۱۱۱ استفاده شده است. گویا نسخ دیگری از این کتاب در موزه ملی پاکستان به شماره ۱-۴۷/۱-۱۹۶۲ m.n؛ گنج بخش به شماره ۴۷۵ نیز موجود است.

۲۶. مسافری تختی، طاهره؛ تصحیح و تحشیه منظومه خسرو و شیرین غنایی، استاد راهنما: دکتر طاهره خوشحال، دکتر محسن محمدی فشارکی، استاد مشاور: دکتر جمشید مظاهری، شماره ثبت رساله: ۲۶۹۳، ۱۳۸۶ش، ۲۲۲ص.

مقدمه: صفحه یک تا پنجاه و شش.

سراینده این منظومه مشخص نیست. شاعر در دوره جهانگیر گورکانی می زیسته و در حدود سال های ۱۰۱۴

تا ۱۰۳۵ق این مثنوی را سروده است. این احتمال وجود دارد که شاعر، عبدالوهاب بن محمد حسینی بوده باشد. تصحیح بر مبنای نسخه شماره ۶۵۱ کتابخانه مرکزی دانشگاه اصفهان صورت گرفته است.

۲۷. مرادی، محمدجابر؛ تصحیح و تحشیه کتاب ذیل المعارف العوارف، معروف به ذیل المعارف فی الترجمة العوارف، تألیف صدرالدین جنیدبن فضل‌الله بن عبدالرحمن، استاد راهنما: دکتر مهدی نوریان، استاد مشاور: دکتر فتحعلی اکبری، شماره ثبت رساله: ۲۵۰۷، ۱۳۷۴ش، ۲۳۲ص.

این کتاب در واقع ترجمه عوارف المعارف شیخ شهاب‌الدین عمر سهروردی است. نسخه توسط شخصی به نام محمدبن الامام الصدر محیی‌الدین ابی‌الفضل بن جمال‌الدین یحیی بن الحسنه کتابت شده است و به شماره ۱۵۷ و شماره عمومی ۵۲۱ در کتابخانه آستان قدس رضوی نگهداری می‌شود.

در مقدمه رساله به اجازه‌نامه مؤلف به کاتب، نام و نسب، شیوخ و طریقت، آثار، مولد و منشأ نویسنده، محاسن و معایب کتاب، تاریخ کتابت، ساختار ظاهری کتاب، سبک اثر و روش تصحیح اشاره شده است.

۲۸. علی‌عسگری، امان‌الله؛ تصحیح مثنوی‌های زلالی خوانساری (حسن گلوسوز، شعله دیدار، ذره و خورشید، آذر و سمندر، میخانه، سلیمان‌نامه)، استاد راهنما: دکتر محمدسرور مولایی، استاد مشاور: دکتر محمد فشارکی، شماره ثبت رساله: ۲۵۰۹، ۳۹۹ص. مقدمه شامل معرفی زلالی و شعر او، شخصیت و منش و معرفی مثنوی است.

نسخ مورد استفاده عبارت‌اند از: نسخه شماره ۴۷ دانشکده ادبیات دانشگاه تهران، نسخه‌های ۴۲۷۲ و ۴۶۸۴ کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران، نسخه ۴۳۱ آستان قدس، نسخه ۱۰۹۳ مجلس و نسخه ۴۸۳ ملک.

۲۹. قانونی، حمیدرضا؛ تصحیح دیوان غزلیات صافی اصفهانی (الف-د)، استاد راهنما: دکتر مهدی نوریان،

استاد مشاور: دکتر علی اصغر میرباقری فرد، شماره ثبت رساله: ۲۵۳۸، ۱۳۷۶ش، ۲۸۲ص. مصحح از چهار نسخه ملک به شماره ۴۷۰۴ و ۵۵۳۸، مجلس به شماره ۱۰۰۹، کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران بهره برده است.

۳۰. وطن‌خواه، رضوان؛ تصحیح و تحشیه منظومه رموزات مثنوی (شرح مثنوی)، سروده باقرعلی‌خان بنی‌غلام صادق خان، استاد راهنما: دکتر محسن محمدی فشارکی، استاد مشاور: دکتر جمشید مظاهری، ۱۳۸۷ش.

از شروح منظوم مثنوی مولانا، در بحر رمل مسدس محذوف. باقرعلی‌خان از شاعران قرن دوازدهم هجری در شبه‌قاره هند است و در دوران محمد شاه گورکانی می‌زیست. این منظومه چهارهزار بیت دارد که هر بخش آن «رمز» نامیده شده است. شاعر برخی از رموزات و موضوعات عرفانی چون رمز گنج، رمز خودی، رمز نور، رمز شیر و گرگ و روباه و... را شرح داده است. نام این اثر را «گلشن اسرار» هم نوشته‌اند، اما شاعر خود آن را «رموز الطاهرین» نامیده است. از این اثر تنها یک نسخه در کتابخانه دانشگاه اصفهان موجود است.

۳۱. میرزایی، هوشنگ؛ تصحیح و تحشیه نور الحدیقه لأهل الحقیقه سنائی غزنوی، بر اساس سفینه تبریز، استاد راهنما: دکتر جمشید مظاهری، استاد مشاور: دکتر محمدرضا نصر.

این نسخه در پنج باب است و انتخابی از حدیقه الحقیقه به شمار می‌رود. تاریخ کتابت آن ۷۲۱ق است.

۳۲. حریرساز، الهه؛ تصحیح و تحشیه بر دیوان میرزا عبدالله گرجی اصفهانی، استاد راهنما: دکتر حسین آقاحسینی، دکتر علی اصغر میرباقری فرد، استاد مشاور: دکتر جمشید مظاهری، ۱۳۸۷ش.

میرزا عبدالله گرجی از شاعران سده دوازدهم که در اصفهان می‌زیست، به «سرگشته» و «اشتها» متخلص بود و در ۱۲۹۰ وفات یافت. دیوان او شامل ۱۵۰۰ بیت

جنگ جهانی اول. مرحوم عبدالرسولی تعداد ابیات این منظومه را چهارده هزار بیت و پارسا تویسرکانی سی هزار بیت نوشته‌اند. ادیب در ۱۳۴۹ق وفات یافت.

نسخ مورد استفاده: مجلس: شماره ۱۳۷۶۸، تاریخ کتابت در ۱۳۴۰ق، در ۱۴۰۰ بیت؛ شماره ۵۵۷۳/۲، ۴۶۹۸ بیت؛ شماره ۱۳۰۵۹، ۴۶۹۴ بیت؛ نسخه کتابخانه مینوی: ۳۵/۳، کتابت ۱۳۴۱ق، ۶۴۲۰ بیت؛ نسخه کتابخانه فرخ: ۸۹/۳، تاریخ کتابت ۱۳۴۶، ۱۵۳۵ بیت.

۳۴. جانقربان، فرزانه؛ تصحیح نیمه دوم مثنوی قیصرنامه ادیب پیشاوری، استاد راهنما: دکتر محسن محمدی میرباقری فرد، استاد مشاور: دکتر اسحاق طغیانی، شماره ثبت رساله: ۲۶۴۰، ۱۳۸۳ش، ۲۴۲ص.
به توضیحات شماره ۳۳ مراجعه گردد. مقدمه رساله با رساله قبلی مشترک است.

۳۵. مهدوی نژاد، ناهید؛ مقدمه نویسی و تصحیح مجموعه بدیعیه از محمد بدیع، استاد راهنما: دکتر جمشید مظاهری، استاد مشاور: دکتر مهدی نوریان
این نسخه شامل رسایل مختلف است و هشتاد بخش دارد. تاریخ تألیف آن در قرن‌های یازدهم و دوازدهم است. نسخه در کتابخانه مرکزی دانشگاه اصفهان موجود است.

است. نسخه‌هایی از دیوان شاعر در کتابخانه‌های مجلس، بریتانیا و دانشگاه اصفهان موجود است. در سال ۱۳۰۶ ق، ۱۳۱۴ و ۱۳۷۰ش نیز دیوان شاعر چاپ شده است.

۳۳. سامع، سعیده؛ تصحیح نیمه اول مثنوی قیصرنامه ادیب پیشاوری، استاد راهنما: دکتر محسن محمدی فشارکی، استاد مشاور: دکتر حسین آقاحسینی، شماره ثبت رساله: ۲۶۳۹، ۱۳۸۳ش، ۲۳۹ص.

سید احمد بن سید شهاب‌الدین، مشهور به ادیب پیشاوری، در نیمه دوم قرن سیزدهم در پیشاور به دنیا آمد. او به همراه پدر و بستگان خود در جنگ با نظامیان انگلیس شرکت داشت و در این جنگ‌ها پدر، عموها و اغلب بستگان خود را از دست داد. مدتی در شهرهای افغانستان و خراسان به تحصیل پرداخت و در ۱۳۰۰ق به تهران مهاجرت کرد.

او در شعر پیرو استادان قدیم بود. اشعارش مملو از معلومات و اطلاعات او در فنون مختلف است. دیوان فارسی و عربی او ۴۵۷۰ بیت است. رساله در بیان قضایای بدیعی، رساله نقد حاضر در تصحیح دیوان ناصر خسرو، تصحیح تاریخ بیهقی، ترجمه فارسی اشارات ابو علی سینا و قیصرنامه از آثار به جا مانده از اوست.
قیصرنامه منظومه‌ای است حماسی به بحر متقارب در شرح دلاوری‌های ویلهلم و سرداران او و ملت آلمان در

مجموعه رسائل

منتشر شد:

۱. دربندنامه جدید، میرزا حیدر وزیراف، به کوشش جمشید کیان‌فر، با همکاری نوری محمدزاده.
۲. منتخب رسالات صفاء الحق، سید حسن مدنی همدانی (صفاء الحق)، تصحیح علیرضا ذکاوتی قراگزلو.
۳. الإفادة فی تاریخ الأئمة السادة، ابوطالب یحیی بن حسین هارونی، تصحیح محمد کاظم رحمتی.
۴. قانون شاهنشاهی، حکیم ادریس بن حسام‌الدین بدلیسی، تصحیح عبدالله مسعودی آرانی.

منتشر می‌شود:

۱. رستم‌نامه، سراینده ناشناس، تصحیح سجاد آیدنلو.
۲. رساله فی استخراج جیب درجه واحده، موسی بن محمد قاضی‌زاده رومی، تصحیح و ترجمه و تحقیق فاطمه سوادی.